

Saodatov Islom SHamsiddinovich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

talabasi [+998908727802](tel:+998908727802)

islomsaodatov0@gmail.com

Shomurotov Ulugbek Melikboboyevich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

o'qituvchi u.shomurotov@dpi.uz

ANNOTSIYA: *Ushbu maqolada "Insonning aqliy faoliyatida iroda tushunchasi" va irodaning inon faoliyati davomida tutgan o'rni, hayotiy tajribalari, nutqiy faoliyatida irodaning ahamiyati yoritib berilgan.*

KALIT SO'ZLARI: *ahamiyat, resuslar, taklif, stres, o'zgarish, qobiliyat, maqsad intezom, shaxsiyat kabi so'lar ishlarelgan.*

ANNOTATION: *In this article, "The concept of will in the mental activity of a person" and the role of will in the activity of faith, life experiences, and the importance of will in speech activity are highlighted.*

KEY WORDS: *importance, resources, offer, stress, change, ability, purpose, organization, personality, etc*

АННОТАЦИЯ: *В данной статье освещены понятие «воля в мыслительной деятельности человека» и роль воли в деятельности веры, жизненного опыта, значение воли в речевой деятельности.*

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *важность, ресурсы, предложение, стресс, изменение, способность, цель, организация, личность и т. д.*

KRISH

Iroda har kimning aqliy faoliyatiga qarab turlicha shakllanadi. Aql bilan idrok qilganda bizga berilgan nutqimidan to'g'ri foydalanib rost so'zlamog ham iroda, insonlarni to'g'ri tanqit qilmoq ham iroda, bir birimizga ishonmog va mana shu ishonch ila shakllanmog ham iroda. Iroda haqida bahs ketganda kimdir uni

miyada joylashgan desa yana kimdir uni qalbda deydi. Aslida, iroda bizning butun boshli jismimizda joylashib, bizning aqlimizni, ongimizni, kuchimizni, ruhiy quvvatimizni, jahlimizni hatto-ki nutqimizni ham o'z qolibiga solib boradi. Iroda bu hayotda shuningdek, maqsad sari yetaklovchi yo'llardagi qarama qarshiliklarni bartaraf etishda, o'z-o'zini idora qilishda, axloqiy olamni shakllantirishda kishiga katta yordam beradi.

Iroda - tushunchasini har kim turlicha talqin qiladi. Masalan; kimdir uni to'g'ri so'zlamoq bilan yana kimdir oddiygina parhez bilan. Aslida iroda insonning ongdagi faoliyat maqsadini belgilashda, maqsadga erishish vositalari va yo'riqlarini oldindan aniqlab bir qarorga kelishda, qarorlarni to'g'ri va erkin ijro etishda va maqsadlarga erishishda namoyon bo'ladi.

Iroda ma'lum bir ko'rinishga ega bo'lmagan mavhum tushuncha hisoblanadi. Aynan shuning uchun ham uning ko'rinishi haqida hech bir manbada ma'lumot ko'rsatilmagan. Iroda kishi individlik jarayonida paydo bo'lib, shakllanib to umrining oxirigacha tarbiyalanib va tarbiyalab o'z faoliyatini yaqqol ko'rsatib turgan va barcha kishida mavjud bo'lgan tushuncha hisoblanadi. Iroda har kimda mohiyati va tushunishiga qarab har xil bo'lishi mumkin. Ammo har kimda har qanday kishida bo'ladi. Xoh u individ bo'lsin, xoh shaxs uning ahamiyati yo'q. Iroda tushunchasi eramizdan oldingi davrlarda insoniyatning paydo bo'lganligidan to hozirgacha o'z mohiyati va asoslariga ega bo'lib kelmoqda.

O'z davring donishmandlari iroda haqida turlicha fikrlar bildirishgan. Masalan: Faylasuf Arastu iroda haqida shunday deydi; "Iroda inson xulq-atvorini o'zgartirishda boshqarish imkoniyatiga ega bo'lgan eng kerakli omildir". Yoki bo'lmasa, F.Shiller "Iroda odamzodning farqli belgisidir, faqat aqlgina irodani boshqarish uchun abadiy, Inson faoliyatining barcha turlari va har qanday mehnat kishidan mustahkam irodani talab qiladi. I. mehnatda paydo bo'ladi va toblanadi. I. ning ongdagi faoliyati harakat maqsadini belgilashda, maqsadga erishish vositalari va yo'lyo'riqlarini oldindan aniqlab, ma'lum qarorga kelishda hamda bu qarorni ijro etishda namoyon bo'ladi. Odamda I. ning qay darajada ekanligi maqsadni qanday ro'yobga chiqarishida ko'rinadi. I.viy harakat jarayonlarida

kishini ichki va tashqi to'vsiqlarga duch keladi. Ichki to'vsiqlar kishining o'ziga, uning ichki mayllariga xos holat. Kishining ichki mayllarini yenga olish, o'zini boshqarish va o'z ustidan hukmronlik qila bilish layoqati ichki I. deb ataladi. Tashqi to'vsiqlar tevarakatofdagi voqelikda uchraydi. Kishining ana shunday tashqi to'vsiqlarni yenga olish layoqati tashqi I. deb ataladi. Irodaviy faoliyatda tashqi to'vsiqlarni yengish (tashqi I.) ichki to'vsiqlar (ichki I.) ni yengish bilan uzviy bog'liq.

Irodaning muhim sifatlari: o'zini tuta bilish, dadillik, qat'iylik, chidam va toqat, prinsipiiallik, mustaqillik va b. I. kuchi shu sifatlarning qay darajada namoyon bo'lishiga qarab belgilanadi. Kishi yuksak g'oyalarga asoslangan ongli qat'iyat va sabot bilan o'z harakati yo'lidagi to'vsiqdarni yengar ekan, u kuchli I. egasi hisoblanadi. I. kishining harakteri bilan uzviy bog'liq, uning shakllanishida muhim rol o'ynaydi

1. Ahamiyat - bu biror narsa yoki hodisaning muhimligi, qadriyat yoki rolini bildiruvchi tushuncha. Ahamiyat, odatda, quyidagi kontekstlarda ishlatiladi. Ahamiyatni tushunish bizga yolg'iz emas, balki atrofimizdagi dunyoni ham yaxshiroq anglashga yordam beradi. Bu, shuningdek, shaxsiy qarorlar qabul qilishda yo'nalish beradi.

2. Resurslar: Bu odamlar, vaqt, moliyaviy saqlorlar yoki boshqa narsa bo'lishi mumkin. Resurslar, odatda, maqsadlarga erishish uchun zarurdir. Resurslar: Har qanday ishni yoki loyihani amalga oshirish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar, materiallar yoki injiniring mehnati. Samarali resurslar boshqarilishi muvaffaqiyatga erishishga yordam beradi

3. Taklif: Boshlanish uchun biror narsa, g'oya yoki xizmatning foydalanuvchilarga yoki xaridorlarga taqdim etilishi. Taklif, odatda, bozorga yo'naltiriladi. Biror xizmat yoki mahsulotni potentsial mijozlarga taklif qilish jarayoni. Takliflar ko'pincha marketing strategiyalari asosida yaratiladi va raqobatbardosh bo'lishi uchun innovatsion bo'lishi kerak.

4. Stres: Fiziologik va psixologik javob bo'lib, yuqori bosim, talablar yoki noqulay holatlarga nisbatan yuzaga keladi. Stres, turli sabablarga ko'ra paydo bo'lishi mumkin va sog'liqqa ta'sir qiladi. Psixologik bosim va noqulay hissiyotlar

to'plami bo'lib, taranglik, xavotir yoki qo'rquv holatida namoyon bo'ladi. Ushbu holat o'z-o'zidan yuklanuvchi vaziyatlarda yoki jamoada ko'p talablar ostida paydo bo'lishi mumkin. Stressni boshqarish uchun turli usullar, masalan, meditatsiya, sport yoki maslahat olish tavsiya etiladi

O'zgarish - inson hayotida yangi imkoniyatlar yaratish va o'sishga olib keladigan jarayon. O'zgarishlarni qabul qilish qobiliyati har qanday shaxsning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun muhimdir.

Qobiliyat — bu insonning muayyan faoliyatni yoki vazifani bajarish qobiliyatidir. Ularning bir necha turlari mavjud. Tabiiy qobiliyat — odamning o'ziga xos sifatlari va iste'dodlari. Masalan, musiqaga bo'lgan qobiliyat. O'rganilgan qobiliyat — bilim va ko'nikmalar orqali rivojlangan qobiliyatlar. Bu tajriba va mehnat evaziga shakllanadi. Ijodiy qobiliyat — yangilik yaratish yoki noodatiy fikrlar talab qiladigan qobiliyat. Bu san'at yoki fan sohalarida namoyon bo'lishi mumkin. Analitik qobiliyat — muammoni hal qilish va fikr yuritishda yordam beradigan qobiliyat. Qobiliyatlar ko'pincha ijtimoiy, iqtisodiy va shaxsiy muvaffaqiyatga ta'sir qiladi. Har bir inson o'z qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirishi muhimdir.

Maqsad - shaxsning erishmoqchi bo'lgan natijasi yoki yo'nalishi. Aniq maqsadlar belgilash va ularga erishish uchun rejalar tuzish muvaffaqiyat keltiradi. Maqsad — bu odamning ma'lum bir natijaga erishish yoki muayyan yutuqqa yetish uchun belgilangan yo'nalish yoki niyat. Maqsadlar turlicha bo'lishi mumkin: Shaxsiy maqsadlar — o'z hayotingizni yaxshilash, salomatlikni saqlash yoki o'z-o'zini rivojlantirish. Professional maqsadlar — ish joyida yuqori lavozimga erishish, yangi ko'nikmalarni o'zlashtirish yoki kasbiy faoliyatni rivojlantirish. Ijtimoiy maqsadlar — jamiyatda ijobiy o'zgarishlarga erishish, boshqalar bilan hamkorlik qilish. Ma'naviy maqsadlar — ruhiy o'sish, ichki tinchlikni topish yoki axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish.

Intizom - o'z-o'zini boshqarish va belgilangan maqsadlarga erishish uchun kerakli tartib va intizomni saqlash. bu tartib, qoidalar va talablarni ta'minlash jarayoni. U biror muassasa, jamiyat yoki shaxsning maqsadlariga erishish uchun

zarur bo'lgan o'z-o'zini tartibga solish va boshqarish qobiliyatidir. Intizom bir nechta jihatlarni o'z ichiga oladi

Shaxsiyat - insonning o'ziga xos xulq-atvori, xarakteri va hissiy holati. Shaxsiyat, shuningdek, tarbiya, madaniyat va shaxsiy tajribalar ta'sirida rivojlanadi. Har bir insonning shaxsiyati noyob bo'lib, ularning xarakteri, qadriyatlari va hayotida qanday o'rin tutishiga ta'sir qiladi.

XULOSA

Irodaning asosiy vazifasi hayotning qiyin sharoitlarida faoliyati ongli ravishda tartibga solishdir. Bu tartibga solish qo'zgalish va inhibitsion jarayonlarining o'zaro ta'singa asoslanadi asab tizimi. Shunga ko'ra, yuqoridagi umumiy funktsiyaning spetsifikatsiyasi sifatida yana ikkita funktsiyani ajratib ko'rsatish odatiy holdir. "Iroda" tushunchasi pamtiriya, paxologiya, fiziologiya va falsafa tomonidan qo'llaniladi. Shaxsning damgasida iroda iroda, kuch, matonat, chidamlilik kabi xususiyatlarda namoyon bo'ladi. Ulami shaxsning Oturlandi, esony, undavay sifatleri deb hisoblash mumkin. Bunday fazilatlar xulq-atvani belgilaydi, bu yuqorida tavaflangan barcha xususiyatlar bilan tavsiflanadi. Iroda o'zaro bog'liq bo'lgan iklota, Har qanday inson faoliyati doimo ikkita katta guruliga bo'linadigan aniq harakatlar bilan birga keladi ixtiyoriy va ixtiyorsiz. Ixtiyoriy harakatlarning asosiy farqi shundaki, ular ong nazorati ostida amalga oshiriladi va shaxsdan ongli ravishda belgilangan maqsadga erishishga qaratilgan muayyan harakatlarni talab qiladi. Masalan, qo'lga bir stakan suv olib zo'rg'a olib, og'ziga olib, uni egib, og'zi bilan harakat qiladigan, ya'ni bir maqsad bilan hirlashgan bir qancha harakatlarni bajaradigan bemomi tasavvur qiling-a tathnalik. Xulq-atvorni tartibga solishga qaratilgan ongning harakatlarni tufayli barcha individual harakatlar bir butunga birlashadi va odam suv ichadi. Bu harakat ko'pincha iroda bilan iztiyony tartibga solish deb ataladi.

ADABIYOTLARI

1. E.G'oziyev "Umumiy psixologiya" Psixologiya mutaxassisligi uchun o'quv qo'llanma (Toshkent - "Universitet" – 2002)24-25 sahifa
2. P.I.Ivanov «O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati» nashriyoti, 2008 386-387 sahifa

3. Sh.A.Do'stmuhammedova, Z.T.Nishonova, P.S.Ergashev, U.G'.Rahimova "Tortinchoqlik: hayotiy savollarga ilmiy- amaliy javoblar (Toshkent 2013) 99-100 sahifa
4. Melikboboyevich, S. U. (2024). BOLALARNING PSIXIK RIVOJLANISHIGA O 'YINCHOQLARNING TA'SIRI. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 2(2), 172-179.
5. MELIKBOBOYEVICH, S. U., QIZI, O. R. Z. S., & QIZI, Q. K. A. (2024). INSONIY MUOMALA VA MULOQOTNING PSIXOLOGIK VOSITALARI. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 2(2), 180-188.
6. Melikboboyevich, S. U., & Annamuhimmat o'g'li, S. A. (2024). Psixodiagnostika metodlari va ulardan foydalanish. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 2(2), 165-171.
7. Melikboboyevich, S. U. (2024). MEASURES TO PREVENT AGGRESSIVE ATTITUDES BY THE TEACHER TO THE STUDENT FOR LATING TO THE LESSONS. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 2(2), 127-134.
8. Abdukarimovich, T. Y. L., Melikboboyevich, S. U., & Isokovich, U. F. (2024). Xotira haqidagi qarashlar va xotirani rivojlantirish. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 2(2), 109-117.
9. Melikboboyevich, S. U., & Yusufaliyevna, H. S. (2024). EDUCATOR'S SKILL IN ELIMINATING AGGRESSIVE SITUATIONS OF CHILDREN RAISED IN PRESCHOOL EDUCATION ORGANIZATION. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 1(6), 611-616.
10. Melikboboyevich, S. U. (2024). CHANGES IN STUDENTS'MENTAL STATUS DURING MASTERING THEORETICAL AND PRACTICAL TRAINING (IN THE EXAMPLE OF AGGRESSION). *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 2(2), 142-148.
11. Melikboboyevich, S. U., Xudayar o'g'li, M. A., & Dilshod Abdimo'min o'g, M. (2024). SPORTCHILARDA HISSIY-IRODAVIY SIFATLARNI RIVOJLANTIRISH. *NAZARIY VA AMALIY FANLARDAGI USTUVOR*

12. Melikboboyevich, S. U. (2024). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR FAOLIYATNING PSIXOLOGIK TAHLILI. NAZARIY VA AMALIY FANLARDAGI USTUVOR ISLOHOTLAR VA ZAMONAVIY TA'LIMNING INNOVATSION YO'NALISHLARI, 1(2), 93-103.

13. Melikboboyevich, S. U. (2024). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA O 'YIN FAOLIYATINING XUSUSIYATLARI. BOLA HAYOTIDA O 'YINNING AHAMIYATI. NAZARIY VA AMALIY FANLARDAGI USTUVOR ISLOHOTLAR VA ZAMONAVIY TA'LIMNING INNOVATSION YO'NALISHLARI, 1(2), 85-92.